

Kommentti¹

Mikko Puhakka
Professori
Oulun yliopisto

Alustuksessa argumentoidaan, että perinteisen rakenne-käyttämisen-suorituskyky-kehikon (SCP) lisäksi tarvitaan ns. eklektistä lähestymistapaa, "jossa tapauskohtaisesti arvioidaan markkinoiden kilpailua ja eri tekijöiden välisiä vuorovaikutussuhteita". Koska en löytänyt eklektinen -sanaa suomen kielen sanakirjasta, lainaan tähän yhtä osaa sanan määritelmästä Oxford English -sanakirjasta (<http://dictionary.oed.com>): "*eclectic*": *In ancient use, the distinguishing epithet of a class of philosophers who neither attached themselves to any recognized school, nor constructed independent systems, but "selected such doctrines as pleased them in every school"*. Eli ajatuksena lienee ottaa mukaan erilaisia käsitteitä ja käsitteitä monista eri lähteistä myös perinteisen kansantaloustieteen ulkopuolelta. Kirjoittajat korostavat kansantaloustieteen käsitteiden ja mallien lisäksi liiketaloustieteellisen tutkimuksen ja ns. bisneskirjallisuuden merkitystä tässä yhteydessä.

Moderni toimialan taloustiede on edennyt pitkälle SCP-lähestymistavasta. Samalla tavalla kuin IS-LM-malli finanssipolitiikan parissa työskenteleville "käyttöekonomisteille" lienee SCP-malli hyödyllinen kilpailukysymyksiä jokapäiväisessä työssään poh-

tiville taloussoveltajille. Kilpailupolitiikan välineenä olisi kuitenkin luonnollisesti pyrittävä käyttämään moderneja menetelmiä ja malleja.²

Kilpailunrajoituslakimme (480/1992 ja 318/2004) korostaa kuluttajan etua ja elinkeinon harjoittamisen vapautta (1 § 2. mom.) sekä teknisen ja taloudellisen kehityksen edistämistä (5 § kohta 1). Tämä tarkoittaa, että kilpailupolitiikan analysoijalla tulee olla selkeä käsitys, miten näitä tekijöitä voidaan arvioida ja mitata. Kansantaloustieteessä sellaisia analyysivälineitä, joilla nämä tehtävät voidaan suorittaa, on kehitetty jo pitkään ja kehitetään koko ajan lisää. En kiellä, ettei liiketaloustieteissä olisi kehitetty hyödyllisiä välineitä ja käsitteitä yritysten toiminnan ja niiden välisen kilpailun ymmärtämiseksi. Itse asiassa uudemmassa empiirisessä toimialan taloustieteessä näitä käsitteitä on pyritty ottamaan huomioon. En pidä tässä yhteydessä hyödyllisenä "populaaribisneskirjallisuutta", jossa muoti vaihtuu usein. Liiketaloustieteen lähestymistavat eivät korosta hyvinvointivaikutuksia, joista mm. kilpailulain perusteella meillä tulisi olla mahdollisimman selkeä käsitys.

Seminaarissa todettiin, että "maailma on monimutkainen". Jotta siitä saisi jotakin selkoa, tulee todellisuutta kat-

soa jonkinlaisen johdonmukaisen mallin ja/tai teorian avulla. Uskon, että taloudellisessa kilpailussa on invariansseja. Yritykset pyrkivät koko ajan parhaaseen mahdolliseen tulokseen. "Lampaat menevät sinne, missä ruoho on vihreintä. Kun vihreä ruoho on syöty, siirrytään muualle."³ Jos "eklektisen" lähestymistavan mukaan poimimme kutakin tapausta varten sopivia käsitteitä ja malleja sieltä sun täältä, päädyimme helposti takaisin "seksotkuun".

Ei ole liioin kovin selvää, mitä tämä lähestymistapa täsmällisesti tarkoittaa. Jos kilpailupolitiikan analyysissä toisinaan (riippuen mm. ko. markkinoiden piirteistä) jotkut tekijät ovat olennaisia ja toisinaan jotkut toiset, ja jos tutkimusmenetelmät valitaan ongelman mukaan, voinee päätellä lähestymistavan lähinnä triviaaliksi.

"Eklektisen" lähestymistavan soveltaminen kilpailupolitiikassa johtaa linjattomuuteen ja politiikan huonoon ennustettavuuteen. Tällainen helposti poukkoileva politiikka on haitallista yrityksille, joiden on hankala ennustaa kilpailuviranomaisen toimintaa. Mitä hyvinvointikriteeriä käytetään "eklektisessä" lähestymistavassa? En tiedä. Laki kuitenkin mielestäni sitoo tässä asiassa kilpailuviranomaisen käsiä (vrt. 1 ja 5 §). Lähestymistapa antaa todella paljon valtaa viranomaiselle, koska harkinnanvaraisuus voimistuu. Suorituakseen tästä tehtävästä hyvin sen tulee olla erittäin taitava markkinoiden analysoija. Olisi hyvä tietää, kuinka yleinen tällainen "eklektinen" linja on kansainvälisissä kilpailuviranomaiskäytännöissä. Huonoista ja linjattomista päätöksistä koituu yhteiskunnallisia kustannuksia!

³ *Arvostettu talousteoreetikko Hugo Sonnenschein käytti tätä vertausta esitelmöidessään markkinoiden dynamiikasta Ekonometrinen seuran Euroopan kokouksessa Ateenassa loppukesällä 1979; ks. Sonnenschein (1981).*

¹ Kiitän Mikko Leppämäkeä hyödyllisistä keskusteluista.

² Hyvä lähde moderniin kilpailuanalyysiin on Motta (2004).

Kommentteja ja näkemyksiä

Tietyllä tavalla eri tehokkuuskriteerit näyttävät voivan olla ristiriidassa toistensa kanssa kuten alustajakin näyttää huomioivan. Staattisessa tilanteessa kokonaisylijäämän (kuluttajan ja tuottajan ylijäämien summa) maksimointi johtaa tulokseen, jossa hinnan tulisi olla rajakustannuksen suuruinen. Käytännön kilpailupolitiikassa tärkein näkökulma lienee dynaaminen tehokkuus, jonka perusteella tilanne, jossa hinta ylittää rajakustannuksen, ei välttämättä ole ongelmallinen. Varautuessaan tulevaisuuteen yrityksen tulee investoida uusiin koneisiin ja laitteisiin sekä kehittää laadukkaampia tuotteita. Dynaamisen tehokkuuden tärkeyden huomioi kilpailunrajoituslakimme 5 §. Tätä tehokkuuskäsitystä korostaa ns. uusi, mahdollisesti nopeasti muuttuva, talous. Microsoftin tapauksessa dynaaminen tehokkuus oli olennainen käsite.⁴

Seuraavaksi esitän lyhyesti muutaman hajahuomion, joihin päädyin lukemalla alustajan selvityksen. Lienee selvää, että tehottomat yritykset saattavat käyttää kilpailulakia ja -viranomaisia kilpailukeinoina. Microsoftin tapaus viittaa tähän aspektiin. Kilpailuviranomaisella olisi hyvä olla tarkka käsitys siitä, mikä on valituksen tekevän yrityksen motiivi. Toki laki sitoo heitä tutkimaan eri tapaukset.

⁴ Tapauksen molempien osapuolten joidenkin asiantuntijoiden käsityksistä ks. Evans, Fisher, Rubinfeld ja Schmalensee (2000).

Suomessa yksi merkittävä ongelma mielestäni on, että työmarkkinat ovat kilpailunrajoituslakimme 2 §:n 1. momentin perusteella suljettu lain ulkopuolelle. Vallalla oleva suomalainen korporatismi on ilmeisesti eri syiden vuoksi tähän päätynyt. Käytännössä kilpailulaki ja työmarkkinoiden toimintaa säätelevät määräykset saattavat joutua ristiriitaan.⁵

Kilpailuviranomaiset olivat Microsoftin tapauksen yhteydessä toiveikkaita, että verkostotaloustieteen argumentit antavat lisäponnen puuttua markkinoiden toimintaan. Ovathan verkostovaiikutukset, niihin liittyvät kasvavat skaalatuotot ja lyhytaikainen monopoliasema merkittävässä asemassa uudessa taloudessa. Tällainen näkemys ei ole kiistaton, pikemminkin asia on päinvastainen.⁶

KIRJALLISUUS

Evans, D.S. & Fisher, F.M. & Rubinfeld, D.L. & Schmalensee, R.L. (2000), Did Microsoft Harm Consumers? Two Opposing Views, Washington, D.C.: AEI-Brookings Joint Center for Regulatory Studies.

Laki kilpailunrajoituksista. 27.5.1992/480. Suomen säädöskokoelma.

⁵ Kilpailunrajoituslain 2 §:n 1. momentti rajoittaa myös tietyt maataloustuotantoon kuuluvat asiat lain ulkopuolelle. Tämä säännös ei ole kuitenkaan niin kattava kuin se oli aikaisemmassa laissamme.

⁶ Liebowitz ja Margolis (2001) ovat vakuuttavasti argumentoineet tämän näkemyksen.

Liebowitz, S.J. & Margolis, S.E. (2001), *Winners, Losers & Microsoft. Competition and Antitrust in High Technology*, Revised edition, Oakland, CA: The Independent Institute.

Motta, M. (2004), *Competition Policy. Theory and Practice*, New York: Cambridge University Press.

Sonnenschein, H. (1981), Price Dynamics and the Disappearance of Short-Run Profits, *Journal of Mathematical Economics*, 8, 201–204.

